

METAMORFOZELE CULTURII OCCIDENTALE: DE LA ORIGINI LA CONTEMPORANEITATE

Ecaterina LOZOVANU

Universitatea Tehnică din Moldova
Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Ecaterina Lozovanu, e-mail: ecaterina.lozovanu@gmail.md

WESTERN CULTURE METAMORPHOSIS: FROM ORIGINS TO CONTEMPORARYNESS

Abstract: *Certainly, what characterizes European countries are the phenomena such as: representative democracy, separation of powers in a state, independent justice, neutral administration, mechanisms for the protection of human rights, religious tolerance, freedom of scientific research, freedom of enterprise and labor, protection of private tangible and intangible property. These are events that allowed the emergence of the modern world and assured the West of its internal successes, as well as its geopolitical preeminence over the rest of the planet. All these reforming elements which cover different areas such as political life, culture and the economy, have the same essential axis. They promoted a new model of organizing human society: order through pluralism. This conception designates a social order that does not reflect a pre-existing natural structure nor is it artificially created by an authority, but is spontaneously constituted by the sum of the free initiatives of individuals. This social order is more effective in solving essential social problems than any previously known form. The paper highlights the fact that these metamorphoses have allowed the West to develop a new civilizational model based on the principles of democracy, intellectual and economic liberalism, which have proved to be so productive that it is no exaggeration to speak of a leap in the evolution of humanity.*

Keywords: *culture, civilization, social order, metamorphosis, West, rule of law, democracy, tolerance, critical pluralism.*

Adnotare: *În mod sigur ceea ce caracterizează țările europene sunt fenomenele ca: democrația reprezentativă, separarea puterilor în stat, justiția independentă, administrația neutră, mecanismele de protecție a drepturilor omului, toleranța religioasă, libertatea cercetării științifice, libertatea întreprinderii și muncii, protecția proprietății private materiale și imateriale. Acestea sunt evenimente ce au permis emergența lumii moderne și i-au asigurat Occidentului reușitele interne, precum și preeminența geopolitică față de restul planetei. Toate aceste elemente reformatoare, care vizează domenii diferite ca viața politică, cultura și economia au aceeași axă esențială. Ele au promovat un nou model de organizare a societății umane: ordinea prin pluralism. Concepția aceasta desemnează o orânduire socială care nu reflectă o structură naturală preexistentă și nici nu este creată artificial de o autoritate, ci se constituie spontan din suma liberelor inițiative ale indivizilor. Această orânduire socială este mai eficientă pentru rezolvarea problemelor sociale esențiale decât orice formă anterior cunoscută. În articol este reliefat faptul că aceste metamorfoze au permis Occidentului să elaboreze un nou model civilizațional*

fundamentat de principiile democrației, liberalismului intelectual și economic care s-au dovedit producătoare de progrese atât de mari, încât, nu este exagerat să vorbim de un salt în evoluția umanității.

Cuvinte cheie: *cultură, civilizație, ordine socială, metamorfoză, Occident, stat de drept, democrație, toleranță, pluralism critic.*

În 1808 J.G. Fichte consideră necesar să scrie un „Discurs către națiunea germană”, iar J. Benda, în 1933, un „Discurs către națiunea europeană”. Circumstanțele geopolitice de astăzi solicită ceva de felul unui „discurs către națiunea occidentală”. Fichte și-a ținut discursul în momentul în care invaziile napoleoniene amenințau Germania în însăși existența ei, iar Benda când „războiul civil european” din 1914, amenința existența însăși a Europei. Acești autori au încercat să definească idealurile și valorile pe care aceste națiuni le întruchipau, contribuind astfel la crearea unei conștiințe de sine a Germaniei și a Europei, ceea ce nu a fost lipsit de importanță pentru apariția unor instituții politice capabile să înscrie aceste comunități în durata istoriei.

La etapa actuală, la fel, crizele geopolitice de la începutul secolului XXI zdruncină construcția europeană: terorismul, răspândirea armelor de distrugere în masă, fluxurile migratorii care au atins un prag critic și care face ca întreaga cultură a imigranților să devină problematică. Iar, mai nou, războiul declanșat de Rusia împotriva Ucrainei, care are ca efect moartea a mii de oameni nevinovați, ridicarea la cote maxime a procesului migrațional, instabilitatea economică, criza energetică...etc. În toate acestea este implicată, în mod vădit, o realitate „Occidentul” care impune constituirea unei idei precise despre ce este, care sunt riscurile de dezagregare nu numai prin amenințări de tip militar, dar și prin emanciparea comunitarismelor sau prin metisajul cultural.

Într-o primă aproximare, civilizația occidentală poate fi definită: prin statul de drept, democrație, libertate intelectuală, raționalitate critică, știință, economie liberală întemeiată pe proprietate privată. Morfogeneza culturală a Occidentului poate fi structurată în următoarele evenimente esențiale:

1. inventarea Cetății, a libertății subordonate legii, a științei și a școlii realizată de greci;
2. inventarea dreptului, a proprietății private, a persoanei și a umanismului realizată de romani;
3. revoluția etică și escatologică a Bibliei;
4. „revoluția papală” din sec. XI-XIII, care utilizează rațiunea sub cele două aspecte: știința greacă și dreptul roman, care au realizat prima sinteză între Atena-Roma-Ierusalim;
5. promovarea democrației liberale înfăptuită de marile revoluții democratice.

Pluralismul s-a dovedit a fi o forță eficientă, mai ales în domeniile: știință, politică, economie, iar acestea i-au conferit Occidentului o putere de dezvoltare fără precedent, contribuind, astfel, la constituirea Modernității.

Aceste evenimente au fost numite „miracole”, [1, p. 87], deoarece reprezintă salturi evoluționare, care împreună au modelat Occidentul. Trebuie de menționat, că ceea ce numim „Occidentul”, nu este un popor, ci o cultură caracteristică mai multor popoare. Aici au fost implicați oameni de diferite etnii, care și-au asumat valori pe care nu le aveau la origine. Drept exemplu pot fi nominalizați romanii elenizați, galii latinizați, europenii creștinizați. Aceste grupuri și-au asumat o filiație spirituală care nu corespundea filiației lor etnice, iar atașamentul l-au realizat prin libera alegere a conducătorilor și a gânditorilor lor. În acest mod putem susține că europenii însuși sunt niște colonizați, care i-au recunoscut drept strămoși pe Socrate, Cicero, Moise și Iisus.

Din această perspectivă vom aborda contribuția fiecărui eveniment reliefând contribuția fiecăruia la constituirea Formei Occidentului.

Un eveniment esențial care a avut un impact considerabil asupra realității occidentale a fost cetatea greacă. Aceasta a apărut în urma unei catastrofe produsă în jurul anului 1200 î. Hr., când se destramă monarhiile sacre centralizate de tip micenian care, existau pe pământul grec. Au urmat niște secole obscure din care, pe la mijlocul secolului VIII, a apărut o realitate extraordinară – cetatea, ca rezultat al unui salt evoluționar. Monarhia a cedat locul republicii, iar puterea politică a fost plasată în mijlocul comunității, devenind treptat „preocuparea tuturor”.

Spre deosebire de puterea regelui micenian care era închisă în spațiul secret al palatului regal, puterea politică în Cetate era publică, deschisă. În așa fel apare *agora* – loc în care se susțineau reuniunile cetățenilor. Totodată are loc schimbarea statutului scrieri, pentru prima dată legile capătă o formă scrisă. Deși scrierea avea o istorie milenară, anume în Cetate apar primele texte pe care le putem considera cărți.

O altă inovație a Cetății este promovarea discursului și a rațiunii. Puterea este expusă în *agora* și poate fi repusă în discuție de oricine, iar deciziile și legile se impun în măsura în care ele au convins adunarea. Gândirea rațională și arta discursului sunt cele două creații intelectuale ale Cetății, ceva mai târziu științele ca logica, dialectica, retorica – vor forma procedeele de argumentare rațională riguroasă și fundamentul artei discursului. Tot în Cetate, membrii ei se percep din ce în ce mai mult drept semenii - *homioi*, egali în fața legii – *isoi*. Astfel, se formează omul abstract – cetățeanul, egal cu toții în fața legii, în rațiune și în demnitate semenilor săi.

Inventând, astfel, statul dintr-o rațiune publică, grecii au inventat religia în sensul modern al cuvântului, adică o anumită relație „verticală” a omului cu Dumnezeu. Anterior, religia era ceea ce suda „orizontal” legăturile sociale, acum sarcina de a asigura ordinea socială este asumată de Stat, care pedepsește crimele în funcție de legile omenești în vigoare (politicul este cel care dirijează religiosul și nu invers). Ideea că legea este produsul rațiunii umane și ea poate fi modificată, iar ordinea socială poate fi supusă criticii sau schimbării, a fost decisivă pentru constituirea unui nou tip de Politică. În această situație politica obține sensul său propriu, care presupune o discuție radicală despre legi, despre ordinea socială, care este o ordine artificială, creată de oameni, variabilă după timpuri și locuri, supusă criticilor și reformelor, aceea a *nomosului* care rezultă dintr-o convenție. Occidentul va moșteni aceste mutații, care vor delimita pentru totdeauna statele Occidentale de cele din Orient.

Prin această inovație grecii au instaurat *principiul guvernării prin legi și cea a libertății individuale*. Odată ce cetățeanul trebuie să se supună doar unei legi generale, impersonale, publice, atunci el știe a priori cum să acționeze pentru a nu intra în litigiu cu alți cetățeni sau cu statul. Numai individul, datorită mijloacelor cognitive de care dispune, hotărăște acțiunile sale, devenind, astfel, o ființă liberă. În lucrarea *Politica* Aristotel scria: „Domnia legii este preferabilă domniei unuia dintre cetățeni luat aparte...”[2, , p.78].

Invenția raționalității critice și a egalității în fața legii va conduce spre formarea științei. Din momentul în care armonia socială e concepută ca nefiind produsă de acțiunea unei zeități, ci de supunerea tuturor cetățenilor uneia și aceleiași legi impersonale, se poate concepe și faptul că elementele *Kosmosului* se ordonează, deoarece se supun, aceleiași „legi a naturii”. E de presupus că primii fizicieni greci (Thales, Anaximandru, Anaximene) au aplicat, în mod spontan, naturii schema pe care grecii o aplicau societății. „Lucrurile își fac reciproc dreptate și își repară nedreptățile conform ordinii timpului”, susține Anaximandru [3, , p.98.]. Așa dar, știința greacă tinde spre dezvăluirea legilor universale și necesare. Același spirit științific se manifestă și în

științele sociale ca: științele politice, gramatica, retorica, istoria. Merită a fi menționat faptul că marii istorici de la Tucidide la Polybios manifestă libertate față de orice superstiție, maturitate în relatarea și expunerea faptelor umane, chiar dacă nu au dezvăluit legile istoriei, cel puțin au reliefat legile sociologice și psihologice care, au permis explicarea rațională a comportamentelor oamenilor.

Constituirea științei va duce la organizarea școlii, o altă inovație pe care o va moșteni Occidentul. Din moment ce se constituie știința, apare necesitatea răspândirii acestui spirit în toată societatea. Astfel, grecii vor înființa un sistem școlar veritabil, cu *școli primare* în care copiii învățau să citească, să scrie, să socotească; cu *școli secundare*, în care era educat spiritul de analiză și cultură generală; cu *instituții de învățământ superior* – și anume cu școli de filosofie, de retorică și medicină. Conceptul de școală grec va avea un ideal, care se rezumă în cultivarea de *paideia*, cuvânt care trebuie tradus prin cultură. Acest ideal nu se realizează decât practicând literarele și științele care se va transmite Occidentului, chiar dacă va suporta un fel de eclipsă în primele secole ale creștinismului.

Grecii au inventat „domnia legii”, dar nu au mers prea departe în ceea ce privește elaborarea dreptului. Acest lucru l-au realizat magistrații și jurisconsulii romani, care au elaborat un sistem de drept privat, prin care s-a realizat posibilitatea de cooperare pașnică a oamenilor, dintre ce este al meu și ce este al tău. Datorită cuceririlor sale Roma a devenit, în scurt timp, un stat cosmopolit care, era obligat să asigure o conviețuire pașnică și o bună înțelegere între oameni.

Pentru a regla diferite litigii, nu putea fi aplicat dreptul specific roman „dreptul Quiriților”. Acest drept, deși reprezenta o inovație, era dreptul patricienilor și nu putea fi administrat decât într-un context cvasiritual. Pentru litigiile cu străinii (plebeii), în perioada Republicii, a fost creat un *praetor peregrinus*, un pretor al străinilor, care a produs înnoirii fundamentale în justiție. Acestea s-au referit la elaborarea treptată a categoriilor, deoarece situația impunea utilizarea cuvintelor clare, cu o semnificație precisă, dată prin definiție. Astfel se creează un vocabular juridic din ce în ce mai abstract.

Munca de creație juridică a fost accelerată și orientată pe un nou făgaș atunci când Roma a intrat într-un contact mai strâns cu cultura elenă și, în deosebi cu filosofia stoicilor. Stoicii au elaborat conceptul *cosmopolitismului*. Ei au stabilit că umanitatea constituie o comunitate unică care, împărtășește o natură identică. Așa dar, sursa dreptului nu se află în mit sau revelație religioasă, ci în natura umană obiectivă, care este universală, cognoscibilă prin rațiune și conștiință. Astfel, inventând dreptul civil și privat, romanii au inventat persoana umană individuală, liberă, care are o viață lăuntrică, un destin absolut singular, ireductibil. Din acest motiv, dreptul roman este sursa umanismului occidental și constituie, până în zilele noastre, soclul pe care s-a înălțat toate sistemele de drept occidentale moderne.

Nici o civilizație occidentală, în mod sigur, nu și-ar fi dorit, în mod deliberat, progresul. Chiar, dacă, lumea greco-romană a adus schimbări importante în istoria civilizațiilor, care pot fi etichetate ca progresive, ea nu le-a gândit ca pe ceva care trebuie să constituie cursul normal al umanității. Prin urmare, civilizația occidentală integrează dimensiunea progresului datorită unui nou factor – *spiritul iudeo-creștin*. Morala creștină a iubirii a indus, pentru prima dată în istorie, o sensibilitate inedită suferinței umane, un spirit de rebeliune, fără echivalent, de rebeliune împotriva ideii de normalitate împotriva răului. Pentru prima dată în istorie, Biblia a determinat suferința ca anormală și insuportabilă, iar lupta împotriva răului este ceea ce determină sensul vieții noastre. Atât timp cât există o suferință pe lume, noi trebuie să ne simțim responsabili de existența ei.

Umanul medieval prin responsabilitatea pentru celălalt, se deosebește radical de acela pe care îl promovează umanismul latin. Fără această responsabilitate, omul este o substanță simplă asemănătoare pietrei, stelelor. Omul este altceva, viața nu are sens decât în măsura în care el se simte responsabil de celălalt. Sfântul Augustin susținea, că „omul este o ființă neliniștită”, deoarece lupta împotriva răului nu constă în a găsi soluții pentru problemele existențiale, cât în a vedea probleme și anomalii acolo unde nu se vede decât natura veșnică a lucrurilor.

Un alt aspect al omului în Evul Mediu clasic este accentuarea naturii *rațională* a acestuia. Mântuirea va deveni treptat o întreprindere rațională, omul trebuie să-și calculeze, până într-un anumit punct, propria salvare. Deci, mântuirea implică rațiunea pentru a realiza fapte bune, ca: hrănirea celor care îndură foame, vindecarea celor bolnavi, adică micșorarea răului în lume. Pentru transformarea lumii în direcția diminuării răului, este nevoie, pe de o parte, de o cunoaștere, pe de altă parte, necesitatea de instaurare a unei cooperări pașnice, adică de *știință și drept*. Dreptul roman și știința greacă vor constitui acele două instrumente necesare, pe care civilizația occidentală le vor utiliza la realizarea idealurilor etice și escatologice ale Bibliei.

Un alt eveniment, care a conferit lumii occidentale o trăsătură esențială este reforma liberală și democratică, realizată într-un șir de țări europene. Aceasta a permis într-un mod mai eficace să fie îmbunătățită lumea prin știință și prin drept, care au promovat un nou mod de organizare a activităților umane – ordinea prin pluralism. Acest concept a fost clarificat prin contribuția teoretică a lui F. A. Hayek, care susținea, că „desemnează o ordine socială care nu reflectă o structură naturală preexistentă și nu este creată artificial de o autoritate, ci se constituie spontan din suma liberelor inițiative ale indivizilor” [4, p.98.]. Or, reformatorii europeni au descoperit că aceste orânduirii sociale policentrice erau mai eficiente pentru rezolvarea problemelor sociale esențiale decât orice formă anterior cunoscută de orânduire socială.

Ghidate de aceste idei, revoluțiile occidentale au promovat, în doctrină și practică, liberalismul intelectual (toleranța religioasă, pluralismul în științe, cultură), democrația (pluralismul în domeniul politic, alegerile libere, guvernările colegiale și revocabile), liberalismul economic (pluralismul în domeniul economic). Această opțiune s-a dovedit a fi producătoare de progrese atât de mari, încât se poate susține de un nou salt în evoluția culturală.

Importanța inovațiilor culturale occidentale, care evocă - libertatea intelectuală, libertatea politică, libertatea economică, - pentru evoluția generală a umanității a fost pusă în lumină în special de F. A. Hayek, autor menționat și anterior. Înțelegerea acestor fenomene implică utilizarea paradigmei legată de *pluralismul creator de ordine*, care contrazice paradigma gândită și formalizată încă în Antichitate, ce delimita categoric orânduirea naturală de orânduirea artificială. În sens epistemologic nu se recunoșteau decât cele două tipuri de ordine și se percepea drept haotică orice orânduirea spontană în care indivizilor li se dă libertatea de a acționa după placul lor, utilizând propriile resurse pentru a-și rezolva propriile proiecte.

Adversarii democrației liberale s-au împărțit în două grupuri: cei care acceptau superioritatea orânduirilor naturale, numiți de dreapta, cei care acceptau superioritatea orânduirilor artificiale, numiți de stânga. Dreapta a propovăduit un recul reacționar către vechea societate monarhică, iar stânga a propovăduit o înaintare accelerată spre utopie. Firește, reacționarii și revoluționarii s-au combătut între ei, astfel încât nu s-a înțeles cu ușurință că asemănările lor erau mai profunde decât deosebiriile. Punctul lor comun era neînțelegerea și detestarea societății democratice și liberale. Mai mult, s-a crezut că viața politică se structurează între două tabere: stânga și dreapta, pe când, în realitate, aceasta oscilează între trei poli: stânga, dreapta și democrația liberală. Prin urmare, se dovedește că venirea la putere în Europa a totalitarismelor în secolul XX, unele continuând în

secolul XXI, se datorează faptului, că valorile și instituțiile create de civilizație nu reprezintă, deocamdată, decât un strat superficial, și, deci, fragil al culturii occidentale. După cum susține Hayek, stratul de civilizație umanistă, creștină, democratică și liberală a fost sfâșiat de criza interbelică în Europa, iar totalitarismele europene au știut să regăsească, sub acest strat, instinctele grupale atavice, pe care s-au străduit să le legitimizeze ideologic și pe care le-au utilizat în scopuri criminale.

Aceste instincte au provocat două traumatisme imense, care au fost totalitarismele fasciste și comuniste ale secolului XX-lea. Iar, mai recent, s-a produs o agresiunea militară declanșată de Rusia împotriva Ucrainei, care prin amploarea și absurditatea violenței sale, arată că totalitarismul și naționalismul divizează profund societățile civile, provocând războaie cvasiinterminabile. Războaiele provoacă distrugeri și pierderi inevitabile, pierderea nu numai a vieților omenești, dar, și, a sentimentului de siguranță existențială.

Actuala criză ce se desfășoară pe continentul european pune în evidență faptul, că lupta dintre opțiunile totalitare și democratice nu s-a finalizat. De altfel, sunt încă adepți a regimurilor totalitare, chiar, dacă acestea reprezintă minorități puțin luminate. În acelaș timp, doctrinele democratice și liberale, fiind precizate de munca marilor filosofi, au ajuns la o asemenea maturitate, încât sunt înțelese în profunzime și susținute de largi sectoare ale opiniei publice. Fr. Fukuyama în renumita sa lucrare despre „Sfârșitul Istoriei” a exagerat prin optimism presupunând că, după căderea Zidului de la Berlin, modelul democrației liberale va fi adoptat de majoritatea țărilor planetei. Cu toate acestea, el nu a greșit când a susținut că, până la o nouă ordine mondială, nu există o alternativă a acestui model.

Deși, modelul occidental a rezultat dintr-o istorie a ideilor, acesta a dobândit, astăzi, o semnificație universală. Acest paradox s-a datorat, în mare parte, *cunoașterii* ce era în mod exponențial mai mare decât aceea pe care o posedau societățile în trecut. Datorită acestui fapt, s-a obținut de la același mediu natural o producție superioară. Explicând cauza acestui eveniment, Hayek susține următoarea ipoteză: „știința este, de acum înainte, divizată și este așa pentru că indivizii au putut să se specializeze, și s-au specializat în măsura în care a apărut o societate de schimburi” [5, p. 203]. Posibilitatea unei societăți în care știința progresează prin divizarea muncii, este strâns legată de capacitatea sa de a organiza schimburile, adică de a-și menține coeziunea socială. Cele cinci evenimente constitutive ale culturii Occidentului au permis să se realizeze tocmai acest lucru la o scară incomensurabil mai mare în comparație cu tot ceea ce a fost practicat în termeni de diviziune a muncii de civilizațiile anterioare. Anume în acest sens, după Hayek, „Occidentul a descoperit secretul unui salt evoluționar major în raporturile pe care specia umană le întreține cu natura” [6, p 142].

Schimbul presupune, într-adevăr, un univers moral în care persoana umană individuală și libertatea sunt respectate, un univers intelectual în care rațiunea critică prevalează asupra mentalității religioase, un univers social în care „celălalt”, este perceput ca un partener legitim cu care trebuie să respecti aceleași reguli morale și juridice fundamentale. Or, anume acestea sunt universurile construite de Occident.

Acest salt evoluționar se datorează, în mare parte, dreptului și pieței de schimb care, au modificat într-o formă radicală condițiile cooperării sociale. Acestea au făcut posibilă o cooperare la distanță, depășindu-se, astfel, societățile tradiționale în care domnea o diviziune a muncii restrânsă, ce nu permitea decât o productivitate scăzută. În legătură cu aceste metamorfoze vom preciza expresia „revoluție industrială”, care desemnează, adeseori, creșterea economică datorată industriei și tehnicii. Dimpotrivă, dezvoltarea economiei de piață a făcut posibilă inventivitatea

tehnică și creșterea industriei, deoarece ceea ce a sfârșit cercul vicios al nondezvoltării nu este invenția tehnică sau științifică. Se știe, că numeroase invenții au fost efectuate, încă de pe vremea Antichității, iar mai apoi, au „dormitat,, pe parcursul veacurilor. Apariția condițiilor morale, sociopolitice și juridice au permis antreprenoriatul, libertatea invențiilor, piețele vaste cu numeroase cereri și oferte, au prilejuit o deșteptare a acestor potențialități. Invențiile științifice majore care au permis „revoluția industrială” sunt nu atât mașinăriile, cât invențiile marilor gânditori ai democrației liberale de la Școala de la Salamanca, la Locke, la Smith, la Kant, la Humboldt sau Benjamin Constant. Anume aceste inovații în științele morale și politice, au făcut posibilă economia de schimburi la scară mare și au creat condiții pentru avansarea științelor naturii și a tehnologiilor.

Prin urmare, constatăm, că inventarea dreptului și a economiei de piață de către Occident vor exercita o presiune selectivă asupra întregii evoluții culturale ale umanității. Așa cum susțin mai mulți autori și, mai recent, Jean Beacheler că, viața speciei umane cuprinde trei faze: paleolitică, tradițională și modernă. În primele două, umanitatea a fost dispersată, în timp ce faza a treia constă în apropierea definitivă a grupurilor umane, conferindu-le conștiința de a fi membrii aceleiași planete. Această realizare se datorează modernității cauzată de Occident, care și-a afirmat credința în drepturile omului și a promovat un stat de drept. Or, prin aceasta Occidentul a început mai curând să distrugă logica veche a puterii și să pună un preț mai mare pe știință și pe dezvoltarea socioeconomică decât pe politica de jaf. În aceasta se întrevide mai puțin efectul unui progres moral decât al unui progres intelectual. În epoca modernă, un Machiavelli, Hobbes cedează întâietatea unui Im. Kant și unui H. Spenser mai mult din cauza sterilității Occidentului decât a odioasei sale politici a forței.

În acest plan, problema dezbaterii la ziua de astăzi este de a ști care este gradul occidentalizării a civilizațiilor nonoccidentale care au redus „modernitatea” la utilizarea tehnicii. Civilizația tehnicii nu este decât un aspect superficial al lucrurilor, pe când, occidentalizarea constă într-o gestiune liberală și pluralistă, care implică o transformare de ansamblu a mentalităților și a insituițiilor sociale. Prin urmare, în toată topologia culturală a lumii actuale există ziduri de incomprehensiune. Pretutindeni putem constata fie că nu înțelegem, în mod hotărât, cultura Celuilalt, fie că o refuzăm cu o vehemență pe măsura neînțelegerii, și acest lucru este mai rău. Situația aceasta provoacă presupunerea că orice schimb economic, orice acord politic între țări aparținând unor civilizații diferite, reușit în aparență, este însoțit, în realitate, de neînțelegeri atât de profunde, încât există iminent pericolul de a se face țândări la prima criză serioasă în care protagoniștii se vor crede amenințați nu în interesele lor, cât în rațiunea lor de a fi. Așa cum susține Samuel P. Huntigton, că „există în permanență un șoc al civilizațiilor” [7, p.69]. Fapt confirmat de realitatea de astăzi, prin deflagrarea conflictului militar de proporții în Estul Europei dintre Ucraina și Rusia.

Pentru ca dialogul dintre țări, civilizații... să ajungă la altceva decât la procesele - verbale ale unor dezacorduri, bunăvoința nu este suficientă. Este nevoie de oameni de inspirație, care asemeni autorilor „salturilor” culturale să elaboreze scheme de gândire noi capabile să depășească îngustimea punctelor de vedere ale politicianilor, făcând dreptate adevărului profund văzut de fiecare dintre ei, oarecum în maniera în care fizica cuantică a depășit teoriile corpusculare și ondulatorie ale luminii, dând dreptate, dintr-un anumit unghi de vedere, și uneia, și celeilalte. Se impune necesitatea elaborării unei concepții profunde filosofico-sociale, care va analiza , de exemplu, viața economică într-un asemenea mod, încât să se facă echilibru dintre logica libertății,

comerțului și a concurenței, reliefate de Occident, și logica traiului în comun și a consensului, care prevalează în societățile Orientale și Asiatice.

Dar, pentru ca dialogul dintre țări și civilizații să ducă spre aceste reușite, trebuie, într-adevăr, purtat, iar în cadrul acestuia, fiecare partener să fie egal cu sine însuși într-un mod cât se poate de autentic. Tocmai acest „sine însuși” este esențial și constituie cheia coeziunii pașnice și armonioase dintre țări și civilizații pe Pământ.

Bibliografie:

1. Nemo, Ph., *Istoria ideilor politice ale timpurilor moderne și contemporane*, București, 2012.
2. Aristotel, *Politica*, București, 2001.
3. Filosofia Presocratică, *Comentariu la Fizica lui Aristotel*, partea I, București, 1988.
4. Hayek, F., *Drept, legislație și libertate*, Iași, 2014, p 134.
5. Hayek, F. *Drumul către servitute*, București, 1997.
6. Hayek, F., *Drept, legislație și libertate*, Iași, 2014.
7. Huntigton, S. P. *Le choc des civilisations*, Paris, 1997.